

ارائه الگوی های طراحی بافت تاریخی شهر اردبیل با رویکرد پایداری اجتماعی با استفاده از مدل SWOT *

نسیم آرام^۱، جواد جوان مجیدی^۲

۱- گروه معماری، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

۲- گروه معماری، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

چکیده

توسعه سریع شهرنشینی تأثیرات قابل توجهی بر بافت‌های تاریخی و قدیمی بر جای گذاشته است که پیوسته دچار تغییر شکل شده و شهر را دچار چالش می‌کند. شهر اردبیل بعنوان یکی از شهرهای قدیمی و تاریخی ایران از مهم شهرهایی است که از نارسایی های موجود در بافت مرکزی و تاریخی رنج میبرد، بنابراین نیاز اساسی به رویکرد باززنده سازی برای احیای بافت قدیم اردبیل از طریق مولفه های اجتماعی در آن دیده می شود لذا پژوهش حاضر با هدف شناسایی شاخص های پایداری اجتماعی و تأثیر آن ها در باززنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل با استفاده از روش تحقیق دلفی و طیف سنجی لیکرت نسبت به جمع آوری اطلاعات اقدام و با استفاده از مدل ارزیابی SWOT نسبت به تحلیل داده ها می پردازد و راهبردهای نهایی تنظیم میگردد و بر اساس راهبردها الگوی طراحی متناسب با مشکلات بافت ارائه میشود، در نتایج تحقیق نشان میدهد که از تمامی راهبردهای بدست آمده راهبرد SO1 (ایجاد و ساماندهی فضاهای گردشگری بافت تاریخی با رویکرد فرهنگی- اجتماعی) و راهبرد SO3 (برگزاری مراسمات فرهنگی مذهبی با رویکرد گردشگری تاریخی برای حفظ و تقویت هویت و اصالت فرهنگی شهر) از جمله راهبردهای برتر در ارائه باززنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل با رویکرد پایداری اجتماعی می باشند.

واژگان کلیدی: باززنده سازی، پایداری اجتماعی، بافت تاریخی، شهر اردبیل

۱- مقدمه

توسعه سریع شهرنشینی تأثیرات قابل توجهی بر بافت های قدیمی و تاریخی برجای گذاشته است . هسته قدیمی و تاریخی شهرها برای اسکان جمعیت زیادی که غالباً مهاجران سالهای اخیر میباشد، پیوسته دچار تغییر شکل شده که خود تخریب و فرسودگی بافت های مذکور را به همراه داشته است. بافت های تاریخی فرسوده، بافت هایی هستند که در فرایند زمان طولانی شکل گرفته و تکوین یافته و امروز در محاصره تکنولوژی عصر حاضر گرفتار شده اند . اگر چه این بافت ها در گذشته به مقتضای زمان دارای عملکرد منطقی و سلسله مراتبی بودند، ولی امروز از لحاظ ساختاری و عملکردی دچار کمبودهایی بوده و اغلب جواب گوی نیاز ساکنین خود نمی باشند (حبیبی و همکاران ۱۳۸۶: ۱۶) بنابراین بافت کهن و تاریخی شهرها به واسطه قدمت تاریخی و وجود عناصر با ارزش تاریخی، موقعیت مناسب ارتباطی، دربرگیری بازار اصلی شهر و قلب تپنده اقتصادی آن دارای ارزش و جایگاه منحصر بفردی در ساختار فضایی و کارکردی است درحالیکه اینگونه بافت ها علی رغم دارا بودن پتانسیل

^۱ - * مقاله پیش رو بر گرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته طراحی شهری با عنوان "ارائه الگوی طراحی مبتنی بر اثربخشی پایداری اجتماعی در باززنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل" از دانشگاه آزاد اسلامی اردبیل با راهنمایی دکتر جواد جوان مجیدی می باشد.

ها و نقاط قوت، در طول زمان با تحولات متعددی مواجه شده و بتدریج دچار نارسایی و اختلال در ابعاد مختلف کارکردی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، ارتباطی و زیست محیطی گردیده اند (حبیبی، مقصودی ۱۳۸۶:۵) همزمان با بروز مسایل فوق و تاثیرات آنها بر حوزه های مختلف، توجه به بافت تاریخی و فرسوده و رفع ناپایداری آنها، به موضوعی جدی و محوری در شهرها تبدیل شده به گونه ای که سازمان های ذیربط را به تکاپوی ساماندهی و احیاء این عناصر و بافت مذکور سوق داده است و لزوم مداخله در این بافت ها را در دوره های زمانی مختلف مطرح نموده است (پورا احمد ۱۳۸۹:۷۴) در واقع رویکرد باز زنده سازی یکی از جدیدترین رویکردهای پذیرفته شده جهانی در مواجهه با بافت های فرسوده شهری است. دهه ۱۹۹۱ چارچوب جدیدی را برای فرآیند باززنده سازی شهری به ارمغان آورده مباحث اجتماعی به دستور العمل های برنامه ریزی شهری بازگشتند و توجه خاصی به کیفیت زندگی بخصوص در محلات محروم شد در نتیجه راهبردهای باززنده سازی شهری رویکرد وسیع تری را شامل شد (vilaplan,1998:1)

بنابراین اهمیت توجه به باززنده سازی شهری در فرآیند علمی برنامه ریزی شهری و شهرسازی یک امر مهم و اساسی تلقی میگردد. مطالعه و بررسی در زمینه بافت های تاریخی و باز زنده سازی آن می تواند ضمن دست یابی به رویکرد توسعه پایدار در باززنده سازی بافت های تاریخی، دردیدگاه موجود در زمینه برنامه مداخله در بافت فرسوده شهری تغییر مثبتی ایجاد نماید. (کلانتری و پورا احمد ۱۳۸۴:۲۲) پس با توجه به تعریف باززنده سازی شهری می توان گفت که طرح های باززنده سازی شهری سعی در استفاده از پتانسیل های موجود در مناطق فرسوده و قدیمی دارند و سعی دارند با بهره گیری از مشارکت گسترده عمومی با صرف کمترین بودجه حیات اجتماعی و رونق اقتصادی را به بافت بازگردانند پس باززنده سازی شهری، به نوعی به نوسازی و بهسازی بافت های شهری اشاره میکند که تغییرات تدریجی و آرام، اما موثر و مثبت کالبدی را به عنوان هدف خود دارد و در کنار آن، به دنبال احیای فرآیندهای رو به زوال اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در یک محدوده شهری می باشد (Cown,2005) بنابراین میتوان گفت پایداری اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد سه گانه توسعه پایدار، اگرچه تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته، اما دستیابی به آن هدف نهایی توسعه پایدار به شمار می رود (Biart,2002,Assefa& Frostell,2007).

۲- ادبیات تحقیق

۱-۲- باززنده سازی یا تجدید حیات شهری^۱

شامل مجموعه اقدامات متنوع و تکمیلی است که برای بازگردانیدن حیات مجدد به بنا، مجموعه و یا فضای شهری مورد نظر صورت می پذیرد. این اقدامات می توانند در سازمان کالبدی- فضایی صورت پذیرد و سبب حذف و اضافه نمودن بخش هایی از سازمان کالبدی- فضایی بافت کهن شهر شوند، بی آنکه به حیات کلی آن خدشه ای وارد شده باشد. معاصر سازی مورد نظر در این اقدامات، تمام عرصه های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی را شامل می شود. باززنده سازی شهری در واقع نوعی مرمت است که قصد دارد فرسودگی عملکردی را از بین ببرد و این کار با حداقل میزان مداخله ر کالبد با تاکید بر تغییر کاربری انجام می شود. (عالی و تاجیک ۱۳۸۷:۲۳)

۲-۲- پایداری اجتماعی^۲

پایداری واژه ای است که به حفاظت و بهبود رفاه نسلهای آینده و کنونی برمی گردد (Chiu,2003) که خود متکی بر توسعه ی پایداری است که محل تلاقی جامعه، اقتصاد و محیط زیست بوده و اهداف آن شامل: ۱- پایداری محیطی ۲- پایداری اقتصادی ۳- پایداری اجتماعی می باشد. و تحقق توسعه پایدار را مستلزم تحقق یافتن تمامی این جنبه ها با هم می دانند. در واقع پایداری در پژوهشهای شهری زمانی تحقق می یابد که توازن و تعادلی در اجتماع و محیط زندگی ایجاد گردد تا کیفیت زندگی ارتقا یابد (Enyedi,2002)

1- Urban Revitalization

2- Social sustainability

براساس گزارش برانت لند، توسعه پایدار "توسعه‌ای است که نیازهای کنونی جهان را تامین کند، بدون آنکه توانایی‌های نسل آینده را در برآوردن نیازهای خود، به مخاطره افکند. توسعه پایدار رابطه متقابل انسانها و طبیعت در سراسر جهان است." (UNESCO, 1997, 13) در واقع پایداری یعنی، فضایی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که تضمین کننده کیفیت مطلوب زیستی باشد (Hosainzadeh Dalir, 2003, 93) توسعه پایدار به عنوان الگوه‌واره جدیدی در جهان مطرح است که ریشه آن در نارضایتی از نتایج توسعه و رشد اقتصادی- اجتماعی در جوامع شهری و روستایی از منظر بوم‌شناسی است. این الگو درصدد مقابله با الگوهای تولید، توزیع و مصرف ناسازگار با طبیعت است (نوانبخش و ارجمند سیاه‌پوش، ۱۳۸۸، ۲۳) بنابراین اصلترین ویژگی‌های شهر پایدار توجه به محدودیتهای اکولوژیکی، پایداری اجتماعی، حس مکان، چارچوبهای اخلاقی جدید، ادغام ملاحظاتی اجتماعی و زیست محیطی و جمع‌گرایی است. (بحرینی، ۱۳۷۸، ۲۷۷)

پایداری اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد سه گانه توسعه پایدار، اگرچه تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته، اما دستیابی به آن هدف نهایی توسعه پایدار به شمار می‌رود (Biert, 2002; Assefa & Frostell, 2007) که در محیطهای شهری چنین تعریف می‌گردد: "قابلیت یک محیط شهری به منظور استمرار حضور عادلانه مستمر و تعامل گروههای مختلف اجتماعی است که پیش‌شرطها و پیش‌نیازهای آن در شاخصهای مکان پایدار اجتماعی موجودند" (روستا، ۱۳۹۳، ۴) در واقع پایداری اجتماعی، غنای شرایط زندگی در درون اجتماعات محلی و فرآیند دستیابی به آن شرایط است (Mckenzie, 2004) از این رو طرحی که می‌خواهد به لحاظ اجتماعی پایدار باشد باید محیط زندگی هماهنگ بیافریند، نابرابری اجتماعی را کاهش دهد و کیفیت زندگی را ارتقاء بخشد (Enyedi, 2002) در واقع هدف پایداری اجتماعی "پایدارسازی و ارتقاء کیفیت اتفاقاتی است که در درون کالبد معماری جریان دارد" (حبیبی، ۱۳۸۶، ۱۷) همچنین می‌توان پایداری اجتماعی را چنین تعریف کرد: "طراحی فضایی که ظرف مناسبی برای جای دادن فرهنگ، رفتارها و روش زندگی انسانها باشد و جریان زندگی که از همین عناصر تشکیل می‌شود بتواند برای مدت طولانی در آن حضور داشته باشد (احمدی، ۱۳۸۹، ۱۸)

در واقع برای پایداری اجتماعی از ارکان توسعه پایدار تعاریف و مولفه‌های متعددی ارائه شده است؛ که تعاریف زیر بعد گسترده‌ای از مولفه‌های پایداری اجتماعی را در بر می‌گیرد

موسسه خدمات اجتماعی غرب استرالیا (Western Australia Council of Social Services- WACOSS) در مدلی که به منظور تعریف پایداری اجتماعی ارائه می‌دهد، این مفهوم را در هم‌پوشانی مشترک با این مفاهیم می‌داند: سرمایه اجتماعی، جامعه محلی پایدار، قوت جامعه محلی، جامعه محلی برگشت‌پذیر، توسعه جامعه محلی، جامعه محلی سالم، ظرفیت جامعه محلی، خوشبختی، رفع تبعیض اجتماعی، شهروندی (WACOSS, 2002) همچنین کلانتونیو از پژوهشگران موسسه توسعه پایدار در آکسفورد (The Oxford Institute for Sustainable Development- OISD) در تکمیل این مولفه‌ها مفاهیمی نظیر: دسترسی به منابع، نیازهای جامعه محلی، ترقی فرهنگی، آموزش و تحصیلات، آزادی، تساوی جنسیتی، شادی، هویت جامعه محلی، ادراک همسایگی و تغییر تصویر ذهنی، عدالت و تساوی- تسهیلات تفریح و ورزش- افراد کم توان- تغییرات جمعیت- کیفیت زندگی- ایمنی و جرم- توسعه مهارتها- تنوع اجتماعی و چندفرهنگی و... را که طیف گسترده‌ای را از حوزه‌های مختلف در بر می‌گیرد، را از شاخصهای اجتماعی توسعه پایدار قلمداد می‌نماید. (Colantonio, 2009) گروهی دیگر از محققان نیز به چهار عنصر اصلی و تعیین کننده اشاره کرده اند: عدالت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت و امنیت. در این معنا، مؤلفه‌هایی چون فرصت‌های برابر و توأم با پیشرفت برای تمامی انسانها، زندگی همراه با تعاون و همکاری، فرصتهای برابر برای تمامی افراد به منظور ایفای نقش‌های اجتماعی به همراه امنیت، امرار معاش و ایمنی سکونتگاه‌های انسانی در برابر مخاطرات طبیعی، مبنای سنجش پایداری اجتماعی قرار گرفته اند. (DFID, 2002, 2).

۳-۲- بافت تاریخی^۱

در ایران اصطلاح "بافت فرسوده" اصطلاحی رایج است که برای اشاره به بافت‌های درون شهری مسئله‌دار به کار می‌رود. حبیبی در کتاب "مرمت شهری" فرسودگی را اینگونه تعریف می‌کند: «از کارافتادگی کالبد یا فعالیت یا هر دو آنها در یک محله یا ساختمان را فرسودگی می‌نامند. دلیل این از کارافتادگی گذر زمان و تاثیر آن بر روند رشد و تحولات آن است» (حبیبی، ۱۳۸۲، ۴۹) از دیگر سو لغت بافت فرسوده طبق تعاریف مصوب شورای عالی معماری و شهرسازی ایران به چهار دسته تقسیم می‌شود:

الف- بافت تاریخی (Historic Area)؛ اینیه و فضایی که قبل از ۱۳۰۰ ه.ش شکل گرفته است و به ثبت آثار ملی رسیده یا از قابلیت ثبت شدن برخوردار است و تماماً واجد ارزش فرهنگی- تاریخی است. (کلانتری خلیل آباد و پور احمد، ۱۳۸۴، ۳۱) در مورد اینگونه بافت‌ها "ضوابط و مقررات سازمان میراث فرهنگی" ملاک عمل خواهد بود.

ب- بافت قدیم -کهن (Old Area)؛ بخشی از بافت‌های شهری را شامل می‌شود که قبل از ۱۳۰۰ ه.ش شکل گرفته است ولیکن به دلیل فرسودگی کالبدی و فقدان استانداردهای ایمنی، استحکام و خدمات و زیرساخت‌های شهری علی‌رغم برخورداری از ارزش‌های هویتی، از منزلت مکانی و سکونتی پایین برخوردار است. (کلانتری خلیل آباد و پور احمد، ۱۳۸۴، ۳۰) مداخله در اینگونه بافت‌ها با سایر بافت‌های شهری متفاوت بوده و اقدامات از نوع "بهسازی، روانبخشی و نوسازی" خواهد بود.

پ- بافت آسیب‌پذیر: به عرصه‌هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره، تاسیسات، خدمات و زیرساخت‌های شهری آسیب پذیر بوده است و از ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی برخوردار است. این بافت‌ها به دلیل فقر ساکنین و مالکین آن‌ها امکان نوسازی خود به خودی نداشته و نیز سرمایه‌گذاران انگیزه سرمایه‌گذاری در آن را ندارند.

ت- بافت پیرامونی: بافت‌های هستند که عمدتاً مهاجرین روستایی و تهی‌دستان شهری را در خود جای داده‌اند و بدون مجوز و خارج از برنامه‌ریزی رسمی و قانونی توسعه شهری (طرح‌های جامع و تفصیلی) در درون یا خارج از محدوده قانونی شهرها به وجود آمده است. که رویکرد مداخله در آن از نوع نوسازی، بازسازی پیش‌بینی می‌گردد

"نکته مهم درباره بافت قدیم شهرهای ایران این است که در بیشتر شهرها این بافت درست در کنار هسته یا بافت تاریخی شهر شکل گرفته و از نظر ساختار کالبدی- فضایی مانند: هندسه معابر، تعداد طبقات ساختمانی (تناسبات احجام) و سطوح، ارتباط ورودی با معبر، مقیاس ساخت و سازها و فضاها باز و ساختار فرهنگی و هویتی و... تا حدود زیادی از خاصیت‌ها و الگوهای موجود در بافت‌های تاریخی پیروی می‌کند" (Safamanesh, 1997, 39). تفاوت‌های موجود بین بافت تاریخی و قدیم به قدری جزئی و کم‌رنگ است که اغلب هر دو بافت به صورت یک کل واحد قلمداد می‌شوند و تفکیک آنها نیازمند بررسی دقیق می‌باشد. همین امر موجب شده که گاهاً حتی در ادبیات تخصصی نیز، واژه‌های بافت تاریخی و بافت قدیم به صورت مترادف و هم معنی به کار روند. در نتیجه، بسیاری از ویژگی‌های بافت تاریخی را، هم از نظر کالبدی و فضایی و هم از نظر فرهنگی و هویتی، دارا است و هم به دلیل گذشت زمان و دور ماندن از معادله‌ی توسعه‌ی شتابزده شهر، دچار فرسودگی شده و دارای شاخص‌های بافت فرسوده است.

۳- روش تحقیق

۳-۱- روش گرد آوری اطلاعات

با توجه به ماهیت تحقیق و بررسی وضع موجود لازم است در تحقیق حاضر اطلاعات به صورت کتابخانه ای و میدانی گردآوری و مورد استفاده قرار گیرند. در روش کتابخانه ای با استفاده از فیش برداری از اسناد مدارک، کتابها، مقالات و در روش میدانی با استفاده از پرسش نامه ها و مشاهده نسبت به جمع آوری اطلاعات اقدام شود .

1 Historic context

در پژوهش حاضر ابزارهای گردآوری و کسب اطلاعات را ابزارهای ذیل تشکیل می دهد:

انجام مصاحبه از ساکنان محدوده بافت تاریخی و از مسئولان شهری، حضور در محل و مشاهده محدوده مورد مطالعه بصورت میدانی، استفاده از بانکهای اطلاعاتی کتابخانه ها و دانشگاه ها، استفاده از داده های اطلاعاتی در محیط GIS، استفاده از سایت های معتبر پژوهشی، تنظیم پرسشنامه و پخش بین ساکنان محدوده مورد مطالعه و از مسئولان شهری، استفاده از اطلاعات دستگاههای ذیربط از جمله شهرداری و میراث فرهنگی و مهندسين مشاور

۳-۲- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در پژوهش حاضر به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از روش تحلیل کیفی استفاده شده است. تعاریف، اطلاعات، آسیب شناسی شامل آسیب های کالبدی، اقتصادی و اجتماعی، مشکلات و نارسایی های سکونتی، رفاهی، خدماتی و زیست محیطی موثر بر پایداری اجتماعی در محدوده مورد مطالعه، از طریق مطالعات کتابخانه ای مورد تحقیق قرار می گیرد و بر اساس نکته نظرات دست اندرکاران و تجربیات مدیران اجرایی (روش دلفی) و اظهارات مسئولین و کارشناسان ذیربط در قالب مصاحبه و گفت و گوی حضوری و تأمل در مطالعات میدانی بدست آمده از طریق مشاهده و مصاحبه با ساکنان و مالکین محل و کشف معضلات ناشناخته موجود در پی آنالیز اطلاعات، نسبت به تجزیه و تحلیل موضوع اقدام می گردد. و تحلیل ها نیز با استفاده از جدول SWOT انجام خواهد یافت. و بر اساس آن راهبردهای مورد نیاز برای ارائه الگوهای طراحی در بافت تاریخی اردبیل برای ارتقا پایداری اجتماعی داده خواهد شد.

۴- شناخت محدوده مورد مطالعه

۴-۱- بافت تاریخی شهر اردبیل

بافت تاریخی یک شهر را می توان هسته اولیه شهر دانست. هسته اولیه و بافت تاریخی شهر اردبیل مجموعه بازار است، اردبیل به دلیل واقع شدن در مسیر جاده ابریشم با عملکرد خدماتی و تجاری شکل گرفته است. این شهر دارای پیشینه تاریخی مهم است. بناهای تاریخی بسیار مهم و با ارزش در شهر واقع است. بافت تاریخی شهر اردبیل در مرکز شهر با بافتی به هم پیوسته واقع است. در سالهای گذشته نارین قلعه در جنوب شهر و همچنین باغ ملی شامل بافت با ارزش تاریخی شهر اردبیل می شده است ولی در حال حاضر با از بین رفتن نارین قلعه و تغییر کاربری باغ ملی بافت تاریخی با ارزش شامل محدوده ای در شمال این دو مکان می شود که ۹۲/۸ هکتار را شامل می شود. خیابان های امام خمینی، کاشانی، طالقانی، سی متری مدنی به صورت منقطع از داخل این بافت عبور می کند و حد بیرونی بافت را نیز خیابان های مدرس و قسمتی از کاشانی و در جنوب گذر عارف شامل می شود.

نقشه ۱ - محدوده بافت تاریخی اردبیل (ماخذ: برنامه راهبردی حفظ و احیای بافت با ارزش فرهنگی - تاریخی اردبیل)

۴-۲- محلات بافت تاریخی اردبیل

نظر بر اینکه شهر اردبیل در طول حیات بیش از ۱۵۰۰ ساله خود دارای محلات مختلفی بوده و روند توسعه آن سبب گردیده تا با افزایش بافت کالبدی شهر محلات جدیدی نیز بر پیکره شهر نقش بندد لذا لازم است به روند و چگونگی شکل یابی محلات شهر در حالت کلی اشاره گردیده و سپس به تاریخچه پیدایش محله مورد مطالعه (محله اوچ دکان) پرداخته شود.

در دوره ای مختلف محله بندی های گوناگونی وجود داشته که آخرین محله بندی در دوران قاجار صورت گرفته و اردبیل به شش محله تقسیم بندی شده و اصولاً نحوه رشد و گسترش محلات در اردبیل بدینگونه بوده که به تعداد شش محله اصلی محله دیگری افزوده نمی گردید و هر توسعه ای در لوای یکی از محلات اصلی شهر صورت می پذیرفت، بازار اردبیل مستقل و حالت مرکزیت شهر را داشت و حدفاصل محلات اردبیل بوده است. (مطالعات حفظ و احیای بافت باارزش فرهنگی-تاریخی اردبیل، ۱۳۷۸)

طی آخرین اطلاعات محلات شش گانه اردبیل به صورت زیر قابل شناسایی است:

۱- محله اوچدکان: بیشترین استفاده از زمین در این مربوط به کاربری مسکونی است این محله به معنای ۳ باب مغازه است که در ضلع جنوب شرقی بافت تاریخی واقع است.

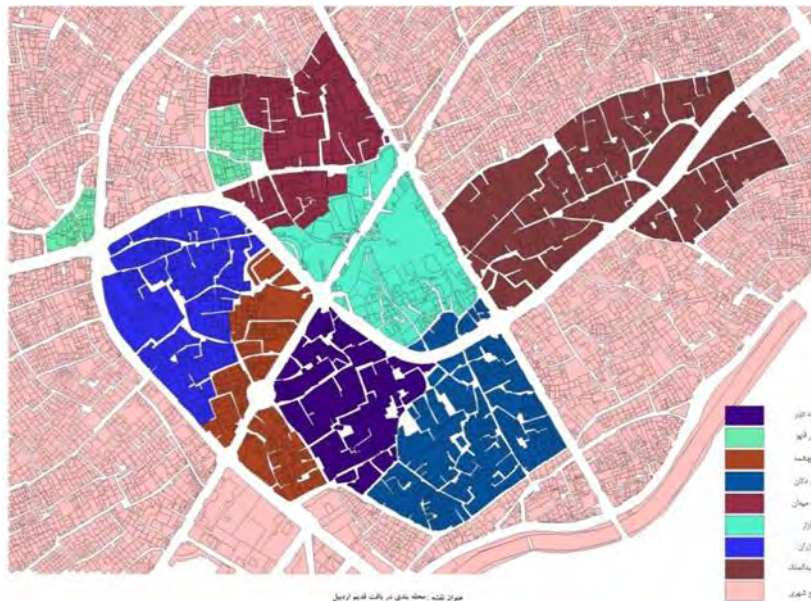
۲- محله تابار (طوی): در این محله نیز بیشترین استفاده از زمین مربوط به کاربری مسکونی است. ویژگی های بارز این محله تمرکز شدید مراکز درمانی کوچک در کناره غربی آن در سطوح مختلف همکف، بالا و زیرزمین است. این مراکز که در سطح شهر و حتی منطقه کارکرد دارند، در حاشیه و کناره های خیابان امام خمینی حد فاصل چهارراه امام تا چهارراه فجر (بازار) واقع شده اند. از ویژگی های بارز این محله وجود ساختمان های مخروطی و زمین های بایر زیاد را می توان نام برد. این دو کاربری حدود ۱۰ درصد از سطح حوزه را اشغال نموده اند.

۳- محله شیخ صفی: این محله در قسمت غرب بافت تاریخی و با مساحتی بالغ بر ۱۶ هکتار و جمعیتی بالای هزار نفر واقع است. بقعه و آرامگاه شیخ صفی الدین در آن قرار دارد. از شرق به خیابان امام و از شمال و غرب به خیابان طالقانی محدود است. سرانه فرهنگی این محله به دلیل واقع شدن بقعه شیخ صفی الدین و ملحقات آن که در سطح ملی عمل می کنند، بسیار ناچیز است.

۴- محله ارمنستان: این محله از جنوب به بازار از مشرق به خیابان کاشانی از شمال به چراغعلی محدود می شود و دارای ۱۲ هکتار مساحت و هزار و پانصد نفر جمعیت است. از ویژگی های بارز این محله سطوح مربوط به فعالیت انبار در آن است زیرا نزدیکی به بازار و قرارگیری در جوار خیابان کاشانی و امام باعث این امر شده است.

۵- محله پیر عبدالملک: این محله که در شرق بافت تاریخی واقع است به خیابان های سی متری، کاشانی و گذر پیر عبدالملک محدود می شود. از مهمترین ویژگی های این محله وجود جمعه مسجد و تپه آن در قسمت شرقی است این محله از غرب به بازار منتهی می شود.

۶- محله بازار: محله بازار در مرکز ثقل جغرافیایی شهر و بافت تاریخی واقع شده است. این محله دارای ۱۲ هکتار مساحت و نزدیک ۴۰۰ نفر جمعیت ساکن و ثابت است که به دلیل تعداد کم جمعیت دارای ویژگی های خاص خود می باشد و نسبت به سایر محله ها متفاوت است. خیابانهای اصلی و عریض کاشانی، امام خمینی و سی متری نیز از ارتباطات داخلی بازار و به خصوص سراهای بازار باعث افزایش سرانه معابر در این محله می شوند. درصد بالایی از مساحت محله به کاربری تجاری و خدمات اختصاص دارد. مراکز مذهبی مهمی چون مسجد اعظم، مسجد بزرگ، صالح و ملا احمد در این محله واقع است. از محلات و یا زیر محلات دیگر بافت تاریخی شهر می توان به محله سرچشمه در جنوب محله تابار، محله گازران در غرب محله تابار، محله تازه میدان در غرب محله بازار و محله عالی قاپو در غرب محله گازران اشاره کرد. در شهر اردبیل ۶ محله جزء محلات مهم و اصلی محسوب می شوند ولی بعضی ریز محلات که زیر مجموعه محلات اصلی هستند در آن عرض اندام کرده اند.

نقشه شماره ۲: محله بندی بافت تاریخی شهر اردبیل (ماخذ: برنامه راهبردی حفظ و احیای بافت باارزش فرهنگی - تاریخی اردبیل)

۵- یافته‌های تحقیق

۵-۱- روش شناسی

به منظور تحلیل اثربخشی پایداری اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل و ارائه راهبردهای مناسب برای دستیابی به الگوی مناسب طراحی با توجه به اولویت های راهبردی براساس مطالعات کتابخانه ای و بررسی میدانی و نظرخواهی از ۱۰ نفر از کارشناسان و صاحب نظران (روش دلفی) مهمترین عوامل نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها (SWOT) استخراج و سپس در قالب ماتریس تحلیلی SWOT جمع بندی می شود. سپس راهبردهای اولیت دار در اثربخشی پایداری اجتماعی در باززنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل اولویت بندی گردیده و بر اساس راهبردها الگوی های مورد نیاز بافت تاریخی شهر اردبیل ارائه میگردد.

۵-۲- بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای پایداری اجتماعی در باززنده سازی بافت تاریخی

شهر اردبیل

۵-۲-۱- نقاط قوت (strengths)

- S1- هویت فرهنگی- تاریخی قوی درون محله ای در بافت های تاریخی
- S2- تعامل اجتماعی و حس تعلق نسبت به بافت تاریخی در محلات موجود درون بافت
- S3- تعصب خاص اهالی بافت های تاریخی به حفظ هویت و اصالت فرهنگی شهر
- S4- پتانسیل جذب جمعیت در محلات بافت تاریخی
- S5- انسجام اجتماعی محلی و مشارکت پذیری بالای اجتماعی در بافت تاریخی

۵-۲-۲- نقاط ضعف (weakness)

- W1- عدم وجود امنیت در عرصه به ویژه در بخشهای مجاور پهنه های مخروبه و یا متروکه
- W2- عدم حس مسئولیت اجتماعی در نگهداشت بافت های تاریخی

W3- ورود افراد غیربومی و از هم گسیختگی فرهنگی با داشتن فرهنگهای مختلف

W4- افزایش روند مهاجرفرستی در بافت های تاریخی

W5- نبود مراکز فرهنگی و هنری در بافت

۵-۲-۳- فرصت (opportunities)

O1- همجواری بافت های تاریخی با شریان های اصلی حرکتی شهر

O2- امکان ایجاد محورهای پیاده و گردشگری در بافت های تاریخی

O3- دسترسی پذیری بافت های تاریخی

O4- رفع تبعیض های اجتماعی و توجه به سرمایه اجتماعی در محلات از سوی سیاست گذاران فرهنگی

O5- وجود قطب های گردشگری در شهر اردبیل و جهت توسعه اجتماعی- اقتصادی بافت های تاریخی

۵-۲-۴- تهدید (Threats)

T1- افزایش مهاجرت خانوارهای اصیل از بافت

T2- دوگانگی و همساز نبودن بافت تاریخی با بافت های جدید از جنبه های اجتماعی- فرهنگی

T3- بی توجهی مردم و اجتماع محلی به بافت تاریخی

T4- ضعف مدیریت کلان شهری

T5- پایین آمدن تمایل سکونت در بافت تاریخی شهر

۵-۳-۳- ارائه راهبردهای چهارگانه swot برای ارائه الگوهای فعالیت اثربخشی پایداری اجتماعی در باز زنده

سازي بافت تاریخی شهر اردبیل

۵-۳-۱- راهبرد رقابتي یا تهاجمی (So)

این نوع راهبرد از تقابل نقاط قوت و فرصت های بیرونی به وجود می آید و عناصر استراتژیک منتج از آن براساس این فرض می باشد که هر پدیده ای از نقاط قوت خویش در راستای بهره مندی از فرصت های موجود استفاده می نماید. بدین ترتیب این مجموعه راهبردی کمک می نماید تا پدیده مورد مطالعه از نقاط قوت خود در جهت بهره مندی هر چه بیشتر از فرصت موجود از سوی محیط بیرونی استفاده نماید و به ایت شکل توانمندیها و فرصت هایش را به حداکثر برساند. در این مجموعه مفهوم حداکثر- حداکثرسازی هر دو عمل مد نظر است و عمدتاً شامل استراتژی های رقابتي یا تهاجمی می باشد که در این پژوهش راهبردهای (SO) به صورت ذیل مطرح است:

SO1- ایجاد و ساماندهی فضاهای گردشگری بافت تاریخی اردبیل با رویکرد فرهنگی- اجتماعی

SO2- ایجاد بستر فعالیت برای اجرای سمینارهای علمی- فرهنگی برای تقویت حس تعلق اجتماعی در بافت

SO3- برگزاری مراسمات فرهنگی- مذهبی با رویکرد گردشگری تاریخی برای حفاظ و تقویت هویت و اصالت فرهنگی شهر

SO4- ایجاد فضاهای مناسب عمومی و جمعی در بافت تاریخی برای جذب جمعیت با توجه به دسترسی پذیری آسان بافت

تاریخی

۵-۳-۲- راهبرد اقتضایی (ST)

این مجموعه از تقابل نقاط قوت درونی و تهدیدات بیرونی شکل می گیرد. هر پدیده پویایی به طور طبیعی سعی دارد که از نقاط قوت درونی خود جهت مقابله، کاهش یا حتی رفع تهدیدات محیط بیرونی استفاده نماید. عناصر استراتژیک این مجموعه در راستای این فرض به وجود آمده و مجموعه را از طریق تأکید بر توانایی های درونی و ارتقا ظرفیت های آن در کاهش و

حذف تهدیدات محیط بیرونی یاری نماید. بدین ترتیب این مجموعه بر مبنای حداکثرسازی نقاط قوت درونی و حداقل رساندن تهدیدات محیط بیرونی شکل می گیرد در این پژوهش مهم ترین راهبردهای اقتضایی (ST) زیر مطرح می شود:

ST1- مشارکت اجتماعی مردم در امر مدیریت شهری برای کاهش ضعف مدیریت کلان شهری

ST2- برنامه ریزی کالبدی برای احیای هویت فرهنگی بافت تاریخی جهت کاهش اثرات دوگانگی فرهنگی در بافت تاریخی

و جدید

ST3- سرمایه گذاری جهت احیای بافت تاریخی جهت جلوگیری از افزایش مهاجرت خانواده های اصیل با توجه به انسجام

اجتماعی محلی

ST4- شناساندن و آگاهی بخشی هویت فرهنگی- تاریخی بافت تاریخی شهر برای جلب توجه مردم و اجتماع محلی به

اهمیت بافت های تاریخی

۵-۳-۳- راهبرد انطباقی یا ترمیمی (WO)

این مجموعه از تقابل نقاط ضعف درونی و فرصت های بیرونی به وجود می آید. از دیدگاه این مجموعه می توان این فرض را تعیین نمود که پدیده مورد مطالعه با کاستن از محدودیت ها و نارسایی های داخلی اش به دنبال افزایش بهره مندی از فرصت های موجود از سوی محیط بیرونی است. در اینجا راهبردهای مطرح شده امکانات مذکور را در اختیار پدیده قرار می دهند بدین ترتیب که با توجه به محدودیت به حداقل رساندن نقاط ضعف درونی و استفاده از فرصت های محیط بیرونی، این مجموعه شامل استراتژی انطباقی با ترمیمی می باشد در این پژوهش راهبردهای (WO) به شرح زیر می باشد:

WO1- اصلاح قوانین دست و پاگیر بهسازی و باز زنده سازی با توجه به عدم حس مسئولیت اجتماعی در نگهداشت عناصر

بافت های تاریخی

WO2- احیای مسکن خالی و فرسوده با توجه به دسترسی آسان بافت تاریخی برای کاهش عدم وجود امنیت در عرصه

های بافت های تاریخی

WO3- برنامه ریزی و اجرای طرحهای توسعه شهری با توجه به همجواری بافت های تاریخی با شریانهای اصلی شهر برای

جلوگیری از مهاجرفرستی بافت ها

WO4- احیا و باز زنده سازی بافت های تاریخی با توجه به وجود سرمایه های اجتماعی با ایجاد مراکز فرهنگی و هنری در

بافتها

۵-۳-۴- راهبرد تدافعی (WT)

این راهبردها از تقابل نقاط ضعف درونی و تهدیدهای بیرونی به وجود می آید. ویژگی این راهبردها دو جانبه است بدین معنی که تلاش دارد تا منابع موجود را به شکلی تخصیص دهد که همزمان هم باعث کاهش نارسایی ها و موانع درون توسعه پدیده گردیده و هم از میزان تهدیدات و خطرات موجود در محیط بیرونی کاسته شود. این راهبردها شامل استراتژی تدافعی می باشد. در این پژوهش مهمترین راهبردهای (WT) به شرح زیر است:

WT1- تأکید بر مدیریت کارآمد و متخصص شهری برای جلوگیری از تعدد مراکز تصمیم گیری در بافت های تاریخی با

تشکیل مدیریت بافت های تاریخی در سطح کلان شهری

WT2- تأکید بر مشارکت مردم در امر مدیریت بافت تاریخی شهر اردبیل برای تقویت احساس مسئولیت اجتماعی و توجه

مردم به اهمیت این بافت ها

WT3- اصلاح قوانین و مقررات مربوط به بهسازی، نوسازی و باز زنده سازی شهری با توجه به پایین آمدن تمایل سکونت

در بافت های تاریخی شهر و جلوگیری از مهاجرت خانواده های اصیل از بافت

WT4- طراحی فضاهای عمومی و جمعی به ویژه در مجاورت پهنه های مخروبه برای احیای فضای تاریخی و ایجاد امنیت اجتماعی در بافت

۵-۵- راهبردهای الویت دار در باززنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل

با در نظر گرفتن میزان جذابیت و اثربخشی هر یک از راهبردهای مطرح شده در رابطه با تمامی عوامل چهارگانه SWOT مناسب ترین راهبردهای اثربخشی پایدار اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل به ترتیب اولویت در جدول زیر مشخص گردید.

جدول شماره ۱: اولویت بندی راهبردهای چهارگانه (WT- WO- ST- SO)

اولویت	امتیاز نهایی	راهبردهای ترکیبی چهارگانه (WT- WO- ST- SO)
۱	۱۹,۶۴	SO1- ایجاد و ساماندهی فضاهای گردشگری بافت تاریخی اردبیل با رویکرد فرهنگی- اجتماعی
۲	۱۹,۶۲	SO3- برگزاری مراسمات فرهنگی- مذهبی با رویکرد گردشگری تاریخی برای حفاظ و تقویت هویت و اصالت فرهنگی شهر
۳	۱۹,۳۹	ST2- برنامه ریزی کالبدی برای احیای هویت فرهنگی تاریخی بافت جهت کاهش اثرات دوگانگی فرهنگی در بافت جدید و قدیم
۴	۱۸,۱۹	WO1- اصلاح قوانین دست و پاگیر بهسازی و باز زنده سازی با توجه به عدم حس مسئولیت اجتماعی در نگهداشت عناصر بافت های تاریخی
۵	۱۸,۰۶	WT4- طراحی فضاهای عمومی و جمعی به ویژه در مجاورت پهنه های مخروبه برای احیای فضای تاریخی و ایجاد امنیت اجتماعی
۶	۱۸,۰۲	WT3- اصلاح قوانین و مقررات مربوط به بهسازی، نوسازی و باز زنده سازی شهری با توجه به پایین آمدن تمایل سکونت در بافت های تاریخی شهر و جلوگیری از مهاجرت خانواده های اصیل از بافت
۷	۱۷,۸۹	SO2- ایجاد بستر فعالیت برای اجرای سمینارهای علمی- فرهنگی برای تقویت حس تعلق اجتماعی در بافت
۸	۱۷,۸۲	WT2- تأکید بر مشارکت مردم در امر مدیریت بافت تاریخی شهر اردبیل برای تقویت احساس مسئولیت اجتماعی و توجه مردم به اهمیت این بافت
۹	۱۷,۴	WO3- برنامه ریزی و اجرای طرحهای توسعه شهری با توجه به همجواری بافت های تاریخی با شریانهای اصلی شهر برای جلوگیری از مهاجرت فرستی بافت
۱۰	۱۷,۳۴	WO2- احیای مساکن خالی و فرسوده با توجه به دسترسی آسان بافت تاریخی برای کاهش عدم وجود امنیت در عرصه های بافت های تاریخی
۱۱	۱۶,۹۳	WO4- احیا و باز زنده سازی بافت های تاریخی با توجه به سرمایه های اجتماعی با ایجاد مراکز فرهنگی و هنری در بافت ها
۱۲	۱۶,۸۷	ST3- سرمایه گذاری جهت احیای بافت تاریخی جهت جلوگیری از افزایش مهاجرت خانواده های اصیل با توجه به انسجام اجتماعی محلی
۱۳	۱۶,۵۸	ST4- شناساندن و آگاهی بخشی هویت فرهنگی- تاریخی بافت تاریخی شهر برای جلب توجه مردم و اجتماع محلی به اهمیت بافت های تاریخی
۱۴	۱۶,۴۳	ST1- مشارکت اجتماعی مردم در امر مدیریت شهری برای کاهش ضعف مدیریت کلان شهری
۱۵	۱۵,۵۴	SO4- ایجاد فضاهای عمومی و جمعی در بافت تاریخی برای جذب جمعیت با توجه به دسترسی پذیری آسان بافت تاریخی
۱۶	۱۴,۵۶	WT1- تأکید بر مدیریت کارآمد و متخصص شهری برای جلوگیری از تعدد مراکز تصمیم گیری در بافت های تاریخی با تشکیل مدیریت بافت های تاریخی در سطح کلان شهری

۵-۶- ارائه الگوهای طراحی

بعد از ارائه راهبرد های ۱۶ گانه برای باززنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل با رویکرد پایداری اجتماعی از روی هر راهبرد، الگوی طراحی متناسب با آن راهبرد ارائه گردید.

ارائه الگوی طراحی راهبرد (SO3)

- احیا کالبدی ساختمان های تاریخی موجود با متغیای جدید معماری در داخل بافت و ایجاد مراکز فرهنگی هنری
- باززنده سازی محله اونچی میدان قدیم از لحاظ اجتماعی برای سرورزی فعالیت های باقی مانده
- هویت بخش به مجموعه خانه های اعیان نشین اوج دکان از لحاظ انسجام اجتماعی

ارائه الگوی طراحی راهبرد (SO1)

- طراحی و ساماندهی سایت گردشگری- تاریخی جمعه مسجد و محله رنسی ها
- ایجاد فضاهای اقامتی و پذیرایی در خانه های تاریخی موجود در بافت
- تعریف محور تاریخی- فرهنگی- گردشگری با سازمان فضایی بافت تاریخی

ارائه الگوی طراحی راهبرد (WO1)

- مطالعه و بازنگری در قوانین خانه های موجود در حریم عناصر با ارزش برای جلوگیری از مهاجرت ساکنین بافت
- تجدید نظر و مطالعه مجدد در خصوص قوانین دست و پاگیر برای ترمیمی کاروانسراهای قدیمی برای تقویت سرزندگی بافت
- تهیه کیوسک هایی در محلات مختلف برای نگهداشت عناصر با ارزش تاریخی و بالا بردن حس مسئولیت اجتماعی

ارائه الگوی طراحی راهبرد (ST2)

- ساماندهی و تقویت مسیر حرکت دستجات هزاره اری و جانمایی تابلوهای معرفی
- احیا و تقویت کوچه فانتازیا برای برگزاری مراسمات خاص تاریخی - مذهبی
- طراحی تالار و فضاهای عمومی برای برگزاری مراسمات مذهبی

ارائه الگوی طراحی راهبرد (SO2)

- راه اندازی عملکردهای فرهنگی-هنری (نمایشگاه، موزه، گالری و...)
- ایجاد همایش های تاریخی- فرهنگی در سایت بقعه شیخ صیفی و جمعه مسجد
- احیای داستان جنگ چالدران در پیاده راه شهیدگاه

ارائه الگوی طراحی راهبرد (WT4)

- احیا مراکز محلات پیر زرگر و اوج دکان و عالی قاپو
- اختلاط کاربری ها در جوار پلاک های مخروبه و فضاهای باز برای ایجاد سرزندگی اجتماعی
- تخریب فضاهای مسئله دار اجتماعی تغییر کاربری آنها به فضاهای فرهنگی- آموزشی یا توجه به اسلوب معماری بافت قدیم برای جذب جمعیت

ارائه الگوی طراحی راهبرد (WO2)

- - استفاده از فضاهای متروکه و و فاقد کاربری و بناهای مخروبه در محلات جهت نوسازی و بهسازی کالبدی برای افزایش فعالیت اجتماعی و بالا بردن امنیت محله
- - استفاده از فضاهای باز و مخروبه از طریق ساماندهی آنها و ایجاد کاربری های عمومی مورد نیاز محله

ارائه الگوی طراحی راهبرد (WO3)

- - بازنگری در محدوده بافت تاریخی و قوانین مرتبط
- - مطالعه و طراحی امکان اجرای پیاده راه ها در بافت تاریخی
- - حفظ خاطره و هویت ارزشهای اصیل فرهنگی- اجتماعی در عین توجه به نیازهای امروز و بازگرداندن و نگهداشتن ساکنان اصلی بافت
- - احیا و مرمت نمونه ای از خانه های تاریخی با معماری بومی برای بازدید مردم جهت نشوین و استفاده از خانه های مشابه و ارائه تسهیلات خاص

۶- بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش به بررسی عوامل SWOT بافت تاریخی شهر اردبیل با رویکرد پایداری اجتماعی و اثرگذاری آن‌ها در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل پرداخته شد. هدف اصلی شناخت اثربخشی پایداری اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل با استفاده از مدل ارزیابی SWOT و ارائه الگوهای طراحی موثر بر اساس راهبردهای به دست آمده است. براساس تحلیل انجام یافته مهمترین نقطه قوت پایدار اجتماعی در بافت تاریخی شهر اردبیل (S1) داشتن هویت فرهنگی-تاریخی قوی درون محله ای در بافت های تاریخی، مهم ترین نقطه ضعف اثربخشی پایداری اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل (W1) عدم وجود امنیت در عرصه به ویژه در بخشهای مجاور پهنه های مخروبه و یا متروکه، مهمترین فرصت فراروی پایداری اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل فرصت بهره مندی از (O1) وجود قطب های گردشگری در شهر اردبیل در جهت توسعه اجتماعی- اقتصادی بافت های تاریخی و جدی ترین تهدید اثربخشی پایداری اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل (T1) ضعف مدیریت کلان شهری است.

جدول اولویت بندی راهبردهای اثربخشی پایدار اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل در نهایت نشان می دهد که راهبرد (SO1) ایجاد و ساماندهی فضاهای گردشگری بافت تاریخی اردبیل با رویکرد فرهنگی- اجتماعی، راهبرد (SO3) برگزاری مراسمات فرهنگی- مذهبی با رویکرد گردشگری تاریخی برای حفظ و تقویت هویت و اصالت فرهنگی شهر، راهبرد (ST2) برنامه ریزی کالبدی برای احیای هویت فرهنگی- تاریخی بافت جهت کاهش اثرات دوگانگی فرهنگی در بافت جدید و قدیم، راهبرد (WO1) اصلاح قوانین دست و پاگیر بهسازی و باز زنده سازی با توجه به عدم حس مسئولیت اجتماعی در نگهداشت عناصر بافت های تاریخی، راهبرد (WT4) طراحی فضاهای عمومی و جمعی به ویژه در مجاورت پهنه های مخروبه برای احیای فضای تاریخی و ایجاد امنیت اجتماعی، راهبرد (WT3) اصلاح قوانین و مقررات مربوط به بهسازی نوسازی و باز زنده سازی شهری با توجه به پایین آمدن تمایل سکونت در بافت های تاریخی شهر و جلوگیری از مهاجرت خانواده های اصیل از بافت، راهبرد (SO2) ایجاد بستر فعالیت برای اجرای سمینارهای علمی- فرهنگی برای تقویت حس تعلق اجتماعی در بافت، راهبرد (WT2) تأکید بر مشارکت مردم در امر مدیریت بافت تاریخی شهر اردبیل برای تقویت احساس مسئولیت اجتماعی و توجه مردم به اهمیت این بافت، راهبرد (WO3) برنامه ریزی و اجرای طرحهای توسعه شهری با توجه به همجواری بافت های تاریخی با شریانهای اصلی شهر برای جلوگیری از مهاجرت فرستی بافت و راهبرد (WO2) احیای مسکن خالی و فرسوده با توجه

به دسترسی آسان بافت تاریخی برای کاهش عدم وجود امنیت در عرصه های بافت های تاریخی از جمله راهبردهای مناسب و اثربخشی پایداری اجتماعی در باز زنده سازی بافت تاریخی شهر اردبیل محسوب می شود.

۷- ارائه پیشنهادات

- تدوین طرح جامع گردشگری بافت تاریخی شهر با توجه به اهمیت موضوع و حساسیت های بافت های تاریخی شهر توسط مراجع ذی صلاح و شرکت های مهندسی مشاور زبده
- مدیریت واحد شهری در حوزه شهرداری، مسکن و شهرسازی و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با توجه به الگوها طراحی ارائه شده
- اصلاح رسانی و آشنایی شهروندان با بافت های تاریخی و احساس مسئولیت از طرف شهروندان در قبال این بافت ها با استفاده بیلبوردهای فرهنگی - اجتماعی شهرداری
- تدوین طرح ساماندهی و باز زنده سازی بافت های تاریخی شهر اردبیل برای احیا و باز زنده سازی بافت تاریخی با تأکید بر راهبردهای ارائه شده در تحقیق
- استفاده از معماری اسلامی در باز زنده سازی بافت های تاریخی و معماری نوین و تلفیقی از آنها
- ارائه بسته های سیاستی تشویقی از طرف شورای شهر و شهرداری به ساکنین بافت های تاریخی جهت احیا و بهسازی املاک و مستغلات موجود از جمله اعطای وام های کم بهره با تأکید بر راهبردهای ارائه شده.

منابع

۱. احمدی، الهه، ۱۳۸۹، تالار شهر تهران (با رویکرد پایداری اجتماعی)، پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده هنر و معماری، تهران.
۲. بحرینی، سید حسین، ۱۳۷۸، تجدد، فراتجدد و پس از آن در شهرسازی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۳. پوراحمد، احمد، حبیبی، کیومرث، کشاورز، مهناز، ۱۳۸۹، سیر تحول مفهوم شناسی بازآفرینی شهری به عنوان رویکردی نو در بافتهای فرسوده شهری، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، شماره اول، صص ۷۳-۹۲
۴. حبیبی، محسن و مقصودی، ملیحه، ۱۳۸۲، مرمت شهری، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۵. حبیبی، کیومرث، احمد پور احمد و ابوالفضل مشکینی، ۱۳۸۶؛ بهسازی و نوسازی بافت های کهن شهری، انتشارات دانشگاه کردستان، چاپ اول.
۶. حبیبی، ابوالفضل، ۱۳۸۶، طراحی مسکن با رویکرد پایداری اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، دانشکده معماری و شهرسازی، قزوین.
۷. روستا، مریم، ۱۳۹۳، بازتعریف شاخص های مکانی مؤثر بر ارتقای پایداری اجتماعی در بازآفرینی بافت های فرسوده شهری با رویکرد ایرانی - اسلامی، پایان نامه دکتری، گروه شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت.
۸. مطالعات حفظ و احیای بافت باارزش فرهنگی - تاریخی اردبیل، ۱۳۸۸، مهندسی مشاور ایوان نقش جهان.
۹. کلانتری خلیل آباد، حسین و پوراحمد، احمد ۱۳۸۴، " فنون و تجارب برنامه ریزی مرمت شهری"، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران، صفحه ۳۲.
10. Biart M.(2002),Social sustainability as part of the social agents of the European community,in wein information,(149),pp.5-10
11. Chiu, R.L,H. (2003), Socil sustainability, sustainable development and housing development: the experience of hong kong. In r . forrest & J. lee (eds), housing and social change: east-west perspectives (pp. 221-239) USA: routledge.
12. Colantonio A. (2009c); the social sustainability assessment framework, presented at (OISD-EIB workshop on Socil sustainability and urban regeneration in EU cities. Oxford.

13. Cown, Robert (2005). The dictionary of urbanism London, streetwise press.
14. DFID Department For International Development (2002), Indicators for socially sustainable development.
15. Enyedi, G (2002), Social sustainability of large cities, Ekistice, 69, pp412-414
16. Hosainzadeh Dalir, K, 2003, area planning, samt publish ltd. (in Persian)
17. UNESCO (1997). Education for a sustainable future, UNESCO/ the government of Greece. Thessaloniki.
18. Valiplana . begona. partnership and networks as new mechanisms towards sustainable urban regeneration development planning unit . unit. University college london 1998

